

Универзитет у Београду, Филолошки факултет –
Катедра за оријенталистику, Београд

DOI 10.5937/kultura1549107M
УДК 821.512.161.09-31 Памук О.
оригиналан научни рад

НАРАТИВНЕ ИГРЕ ОРХАНА ПАМУКА

Сажетак: *Рад се бави наративним техникама и поступцима у романима Орхана Памука који показују задивљујућу разноликост. Уочљиво је да књижевни опус овог прослављеног турског писца чине претежно романи разноврсни како по тематици тако и по језику и стилу. Обележења његове прозе јесу стално експериментисање са формом, проналажење нових и раније некористићених образаца и решења која у наративном погледу значе новину не само у савременој турској литератури, већ често и у светској књижевности. Од првог романа Цевдет-бег и његови синови (1982) до најновијег Чудан осећај у мени (2014), Памук је непрекидно заокупљен наративном игром, успевајући да увек изненади новим приповедачким техникама и стиловима.*

Кључне речи: *Орхан Памук, наративне технике, турска књижевност, постодернизам*

Говорећи о начину на који пише и формама које бира приликом обликовања својих романа, Орхан Памук (Orhan Pamuk) је у једном интервјуу истакао да је „одлучан у томе да два романа не пише на исти начин” и да је „упуштање у експерименте са формом и стилем, језиком, атмосфером и јунацима, као и другачије осмишљавање сваке књиге [...] интелектуални проблем који је забаван и који истовремено изискује решење.”¹ За овог писца свака књига представља један од каменова уграђених на његовом путу који је као романсијер прешао и свака је плод интелектуалне варке, особеног проналаска и игре ума. „Почињете варком, неким проналаском, али ако верујете у књижевни и стички дигнитет те варке и

1 Pamuk, O. (2011) *Druge boje. Eseji i jedna priča*, prev. Mirjana Marinković, Beograd: Geopoetika, str. 326.

тог проналаска, ваш труд се на крају претвара у озбиљан књижевни тријумф.”²

Први књижевни тријумф овог писца био је уједно и његов први роман *Џевдет-бег и његови синови*, објављен 1982. године. Иако је био непознат књижевним круговима у Турској, без веза у издавачким кућама и редакцијама, роман је освојио награду листа *Милијет* и награду за роман „Орхан Кемал” (Orhan Kemal). Инспирисан Томасом Маном (Thomas Mann) и његовим *Буденброковима*, ова породична сага наговестила је да Турска има расног романијера са великом будућношћу. У формалном погледу, роман *Џевдет-бег и његови синови* није представљао никакав искорак. Писан је споро, реалистично и традиционално, али је свежином израза и ерупцијом тема представљао велику промену у савременој турској књижевности. Питања која је Памук већ тада поставио – однос традиције и модерности, распадање традиционалне породице и прихватање нових интелектуалних и друштвених вредности јесу успешно положен испит зрелости турске књижевности 20. века. Сам писац је по објављивању овог дела осетио кајање, будући да је желео да себе види као модерног писца, а не као некога ко пише у маниру 19. века.

Освојене награде и успех омогућили су му да настави са књижевним радом и да се храбрије упусти у сопствену стилску надградњу. Годину дана после *Џевдет-бега* излази роман *Тиха кућа* (1983) као сасвим нов резултат Памукових књижевних опита.³ Овога пута у делу се осећа Фокнеров (Faulkner) књижевни дух и техника наизменичног праћења тока свести јунака.⁴ Роман је добио Награду за европско откриће 1991. године. Од тада почиње светска каријера Орхана Памука чему је умногоме допринео изванредан превод овог романа на француски (*La Maison du silence*), који је дело Муневвер Андач (Münevver Andaç), супруге прослављеног турског песника Назима Хикмета (Nazım Hikmet).⁵ И у овом делу у фокусу је живот више генерација једне породице – од лекара идеалисте и енциклопедисте задојеног европским позитивистичким духом, преко његове супруге привржене старим турским вредностима и традицијама, до унукâ који свако за себе траже срећу, љубав и успех у

2 Исто, стр. 327.

3 Pamuk, O. (2013) *Tiha kuća*, prev. Mirjana Marinković, Beograd: Geopoetika.

4 Garfinkle, D. H. (2013) Silent House by Orhan Pamuk, *The Quarterly Conversation*, 32. <http://quarterlyconversation.com/silent-house-by-orhan-pamuk> (20. 09. 2015).

5 McGaha, M. (2008) *Autobiographies of Orhan Pamuk. The Writer in His Novels*, Salt Lake City: The University of Utah Press, p. 28.

опасним временима политичких криза и војних преврата у Турској. Можемо се сложити са опаском Деборе Хелен Гарфинкл (Deborah Helen Garfinkle) да је „текст оно што је у *Тихој кући* значајније од ликова.”⁶ Памук је у писању овог романа у потпуности следио технику тока свести и успешно се прилагођавао специфичностима сваког појединог јунака: „... погледах, опет сам уз Џејлан, сви заједно играмо, погледах, ухватио сам је за руку, потом погледам опет је нема, али какве везе има, сад је све јасно, много сам срећан и тешко ми је да стојим на ногама и намах помислим да те никада нећу видети и тада се много уплашим, Џејлан, и из неког разлога сам помислио да никада нећу успети да ме ти заволиш, тражим те у безнађу, Џејлан, где си, желим те, Џејлан, где си, Џејлан, волим те, осећам се јадно и беспомоћно као када сам био мали и размишљао како сви имају мајку која их пољуби када увече дође кући, а ја је немам, као када сам се у интернату викендом осећао страховито усамљеним, као у време када сам мрзео себе и самоћу и када сам мислио да ме у теткиној кући нико не воли, мислим да сви имају пара а ја немам, где год желиш, ту ћемо становати, ако хоћеш остаћемо овде, Турска и није толико усрана земља, отварају се нова места, нове радње, једног дана ће доћи крај и овој бесмисленој и слепој анархији и све што се продаје у Европи и Америци моћи ћемо да нађемо у истанбулским продавницама...”⁷

Роман *Бела тврђава*, објављен 1985. године у Турској, Њу-јорк Тајмс је поздравио речима „Нова звезда указала се на Истоку – Орхан Памук.” У њему је Памук закорачио још даље у својој наративној игри. Мајкл Мекга (Michael McGaha), велики познавалац његовог дела, примећује да је у текст *Беле тврђаве* унет материјал из различитих књига – путописаца и дипломата у Турској у 17. и 19. веку – Гислена де Бузбек (Ghislain de Busbecq), барона Венцесласа Вратислава (Wenceslas Wratislav), барона Франсоа де Тота (François de Tott), лејди Мери Вортли Монтеги (Mary Wortley Montagu), Хелмута фон Молткеа (Helmuth von Moltke), Сервантеса (Miguel de Cervantes).⁸ И сам писац је то потврдио, признајући да ни сам није сигуран које је изворе користио у писању *Беле тврђаве*, што је потврда нашег утиска да је за Памука писање романа авантура и пловидба узбурканим водама са неизвесним исходом, слагалица без унапред задатог облика који треба саставити. *Бела тврђава* свој међународни успех дугује превасходно теми – односу источне и западне култу-

6 Garfinkle, D. Н. нав. дело.

7 Pamuk, O. нав. дело, стр. 196.

8 McGaha M. нав. дело, стр. 87-88.

ре кроз замену идентитета господара (Исток) и роба (Запад). У њој се као приповедач појављује Фарук Дарвиноглу, лик из *Тихе куће*, пасионирани истраживач старих архива и рукописа, који у Прологу каже да ће „читаоци уочити да уопште није водио рачуна о стилу док је књигу са османског преводио на савремени турски” и да сматра „да видети све као међусобно повезано јесте болест нашег доба” и да ту причу објављује „пошто и сам болује од те болести.”⁹

Иако је овај роман јасна најава постмодернистичких наративних поступака Орхана Памука, тек ће роман *Црна књига* (1990) бити његова права улазница у свет постмодерне књижевности. У формалном, али и у садржинском смислу, *Црна књига* је врхунац Памуковог наративног играња. Током боравка у САД 1985. године, Памук је, по сопственом признању, подстакнут да дубље заоре у традиционалну турску књижевност и историју и да на темељу тог материјала направи специфичну књижевну конструкцију о животу савременог Истанбула. Тако је настао изворно детективски роман у коме се преплићу колумне несталог новинара и авантуре главног јунака који тражи жену која га је изненада напустила. Такав концепт дозволио је Памуку да покаже сво своје мајсторство, обиље идеја и раскош знања које има о традиционалној источњачкој култури. *Црна књига* је помирила два концепта приповедања – источни, базиран на *Хиљаду и једној ноћи* и старим еповима попут *Говора птица* иранског песника Феридудина Атара (Feridüddin Attar) (12/13. век) и западни који је прихватио читајући дела Борхеса (Borges) и Калвина (Calvino). О томе најбоље говори сам писац: „Борхес и Калвино су ме ослободили. Традиционална исламска литература је имала толико реакционарне, толико политичке конотације да су је конзервативци користили на тако старомодан и глуп начин. Мислио сам да са тим материјалом никада ништа нећу моћи да урадим. Тек пошто сам отишао у Америку схватио сам да ћу тај материјал моћи поново да обрадим, стављајући га у један интелектуални оквир у калвиновском или борхесовском стилу. Требало је да почнем водећи рачуна о снажној подвојености између верских и књижевних асоцијација како бих искористио ризницу игара, обмана и изрека у исламској књижевности [...] Поново сам написао све те старе приче тако да се одигравају у Истанбулу, додајући заплет једне детективске приче, и тако је настала *Црна књига*. У њеном изворишту је моћ постмодернистичке културе и моја жеља да будем озбиљан писац који

9 Pamuk, O. (2002) *Bela tvrdava*, prev. Ivan Panović, Beograd: Geopoetika, str. 12.

експериментише.”¹⁰ Такав приступ није био лак ни аутору, а ни читалачкој публици. Аутор је у есеју *Црна књига – десет година после* записао да је пишући ово дело осећао духовни замор од кога му се вртело у глави и „ужитак и страх да ће се повремено изгубити у, и за њега недокучивој, мистерији романа.”¹¹ *Црна књига* на читаоца оставља утисак затајне пуноће, тежине и дубине изречених мисли, непрестаног мењања фокуса и наратора. Ипак, то је и најконтроверзнија Памукова књига која, као уосталом и друге, мада можда у већој мери, од читаоца захтева концентрацију и интелектуални напор при читању.

Зовем се Црвено (објављен у Турској 1998) је роман који је у сваком погледу представљао највиши књижевни домет како Памука лично, тако и турске књижевности у целини. Без сумње је то један од романа који ће остати трајни књижевни споменик у свету на заласку 20. века. У њему је до изражаја дошло неколико пишчевих врлина – сликарски дар, око за боје и способност за безбројне наративне игре. У овом роману Памук је ликове, животиње (коњ) и ствари пустио да проговоре у првом лицу, дајући сваком поглављу наслов, типа „Ја, Шекуре; Зовем се Црни; Ја, новац; Зовем се Црвено”. То му је омогућило да се поиграва попут детета, што је донекле његов начин рада. „Постоје рационални разлози зашто се књига тако зове”, вели Памук. „Пре свега, у књизи, попут *Тихе куће*, јунаци говоре у првом лицу јединине. Све говори, не само јунаци, већ и ствари. У реченици *Зовем се Црвено* постоји тај призив.”¹² Јунаци овог романа разговарају међусобно, али истовремено су у дијалогу са читаоцем, баш као што су „личности на минијатурама истовремено окренуте ка унутрашњости слике и ка оку које је гледа”.¹³ Због иновативности књижевног поступка, Ердаг Гокнар (Erdağ Gökna), преводилац овог романа на енглески језик и истраживач Памуковог књижевног рада, сматра да „*Зовем се Црвено* представља врхунац Памукових иновација у турској књижевној модерни.”¹⁴ Иновације нису само примењене у наративном поступку, већ и у обради тема попут индивидуалног стила, посвећености и страдалништва уметника, разлика између источне и западне културе када је реч о сликарству, али и тема попут среће, љубави, страсти, злочина. У наративном погледу, *Зовем се Црвено* је најраскошни-

10 Памук, О. *Друге боје*, стр. 327-328.

11 Исто, стр. 229.

12 Исто, стр. 237-238.

13 Исто, стр. 240.

14 Gökna, E. (2013) *Orhan Pamuk Secularism and Blasphemy. The Politics of the Turkish Novel*, London and New York: Routledge, p. 41.

ји Памуков роман у коме је до изражаја дошла не само лепота стила већ и дубоко познавање исламске уметничке традиције.

Када је реч о нарацији, огрешили бисмо се ако се не бисмо осврнули на мемоарску прозу *Истанбул. Успомене и град* (објављено 2003. у Турској). Писац је опет пишући ту жанровски тешко одредиву прозу учинио нешто што нико други није пре њега – спојио је успомене на детињство и младост у Истанбулу са писцима и текстовима који су помогли у његовом интимном доживљају града и захваљујући којима је обликовао своју визију Истанбула. Тако је добијена збирка изврских есеја, писаних у првом лицу, која доноси ново виђење града као значајке која одређује човека и његову судбину. Град, дакле, није скуп слика и визуелних утисака. Град је све оно што смо у њему доживели, упамтили, о њему прочитали и замишљали. Град је попут тела у којем нам обитава дух, тела које не можемо да бирамо нити да га се одрекнемо. Град је истовремено и реалност и имагинариј. У наративном поступку упадљива је употреба дугих, заморних, вијугавих реченица које често праве екскурсе и бочне излете и које се због тога тешко прате. Као да је у жељи да дочара слојевитост и комплексност истанбулске свакодневице исту претакао у скупове речи тешке за ишчитавање и преживљавање. У том смислу, илустративна је следећа реченица која се протеже на четири странице и која набрајајући шта је све садржано у меланхолији Истанбула (оном чувеном појму *hüzün* који преводиоци и критичари углавном не преводе већ подразумевају као скуп свих оних емоција и духовних стања која Истанбулце испуњавају потиштеношћу и сетом): „Говорим о раним предвечерјима, о очевима који се с кесом у рукама враћају кућама под уличним светиљкама у забаченим четвртима. Говорим о остарелим књижарима који преко целог дана у својој радњи чекају купца дрхтећи од зиме после једне од економских криза које избијају сваки час, о берберима који се жале да се народ мање брије после кризе, о морнарима који једним оком гледају мали црно-бели телевизор у даљини док с кофом у руци перу старе босфорске пароброде привезане за празне докове, и који ће мало касније утонати у сан на броду, деци која на уским калдрмисаним улицама играју фудбал међу аутомобилима, о забрађеним женама са најлон кесама у рукама које ништа не говорећи међу собом чекају аутобус што никако не долази на удаљеним аутобуским станицама, о празним гатовима за чамце код старих вила, о чајџиницама препуним докоњака и беспосличара [...] о томе да је све дотрајало, изанђало, о томе како, пред зиму, цео град посматра роде које прелећу преко Босфора и острва што долазе са Балкана, Источне и

Северне Европе и иду на југ, о масама мушкараца који се пушећи цигарете враћају кућама после утакмица националног тима од којих је свака у мом детињству завршена тешким поразом.”¹⁵

После ових наративних бравура, Памук се у роману *Музеј невиности* (2008) свесно вратио класичном приповедачком маниру с почетка књижевне каријере. Идеја му је била да дело посвети опсесивној љубави и да на шест стотина страница опише не само тренутке бескрајне заљубљености и среће, већ и муке и недаће неизвраћене и немогуће љубави, физички бол и немоћ да се љубав оствари у својој пуноћи. С друге стране, *Музеј невиности* је својеврстан водич кроз стварни музеј, отворен пре неколико година у Истанбулу, у коме су изложени сви предмети поменути у књизи, а које је заљубљени Кемал Басмази брижљиво и крадомице сакуплао, јер их је дотицала рука његове вољене Фусун. Тако је једно поглавље романа насловљено „4.213 опушака”, јер је Кемал толико опушака које је Фусун угасила, успео да кришом убаци у свој џеп, као фетиш. Читав зид у стварном *Музеју невиности* у Истанбулу прекривен је опушцима испод осветљеног стакла. У овом роману Памук је прибегао опет једној новој врсти игре – писању романа као водича кроз музејску поставку, при чему често читаоцу сугерише да излаже тај и тај предмет до кога је дошао у једном специфичном тренутку: „Кад сада, после много година, настојим да са свом искреношћу другима испричам љубав коју сам доживео, показујући понаособ сваку ствар, слутим да је то што смо за нове године играли томболу дубински указивало на дух оних магичних и чудних година [...] Са узбуђеношћу правога музеалца и жаром моћи да испричам своју причу као причу предмета, разгледам примерке различитих поклона које сам брижљиво одабрао.”¹⁶ *Музеј невиности* је један од једноставнијих Памукових романа чији се наративни ток креће у правилној временској линији.

Најновије дело Орхана Памука је роман *Чудан осећај у мени*.¹⁷ Објављен је у децембру 2014. године, шест година после *Музеја невиности* и осам година после добијања Нобелове награде за књижевност. Памук њиме доказује да

15 Pamuk, O. (2006) *Istanbul. Uspomene i grad*, prev. Mirjana Marinković, Beograd: Geopoetika, str. 93-97.

16 Pamuk, O. (2008) *Muzej nevinosti*, prev. Mirjana Marinković, Beograd: Geopoetika, str. 361.

17 Pamuk, O. (2015) *Čudan osećaj u meni*, prev. Mirjana Marinković, Beograd: Geopoetika. Београдски издавач „Геопоетика” издао је први превод овога романа у свету у јуну 2015. године, шест месеци после објављивања у Турској. У септембру исте године објављен је превод на енглески језик.

је одиста један од водећих писаца нашег времена, кадар да увек проналази свежа и оригинална решења у тематском и наративном смислу. Зато је Миљенко Јерговић, један од несумњиво најпажљивијих Памукових читалаца, написао ове ласкаве речи: „Није чест случај – заправо то се никад или скоро никад још није догодило да писац након добијања Нобелове награде пише своје најбоље романе. Обично је то награда за крај, за гроб, славу и лијепу мировину. Тко је награђен, тај престаје писати или пише мемоаре, врши коначно поспремање куће, поспремање гроба. Памуку се догодило нешто друго: стекао је самопоуздање – којег му, истина, није ни раније недостајало – и написао `Чудан осећај у мени`, своју најљепшу књигу о Истанбулу.”¹⁸

У тој „најљепшој књизи о Истанбулу”, Памук напушта средње и више слојеве турског друштва и силази међу придошлице из анадолских касаб и села, уличне продавце и становнике бесправно подигнутих насеља на градској периферији. Овај пут занима га живот из перспективе милиона сиромаша који у Истанбулу виде своју шансу и који покушавају да се одрже и успеју у огромном граду. Главни протагониста романа је Мевлут Караташ, продавац киселог млека, пилава и бозе, чију животну причу Памук прати у раздобљу од 1969. до 2012. године. Мевлут је сведок многобројних промена у животу града, више војних пучева, сукоба између левих и десних, комуниста и идеалиста, алевита и националиста. Памук је на безмало шест стотина страница исписао друштвену историју Истанбула друге половине 20. века на уверљивији и успешнији начин од низа теоријских анализа и научних студија. Мевлут је дете републиканске Турске које у неким ситуацијама бива опчињено мистеријама традиционалне културе коју не познаје и не разуме. С друге стране, он није ни еуропејац ни модерниста – као и већина Турака, као турско друштво у целини, Мевлут је негде између. Отуда је у њему чудан осећај, осећај да не припада времену и простору, да је негде изван.

Памук не би био Памук да и у писању овог романа није прибегао новој наративној игри. Овај пут сви ликови говоре под својим именом, у првом лицу, својим језиком и из своје визууре коментаришу исти феномен. Између њих се појављује наратор, у поглављима која су визуелно издвојена малом сличицом продавца бозе на самом почетку текста. На тај начин је постигнута живост и динамичност наратива, а Памук доказао мајсторство у познавању како мушке тако и женске

¹⁸ <http://www.jergovic.com/ajfelov-most/orhan-pamuk-cudan-osecaj-u-meni/> (27. 07. 2015)

психологије, с дозом хумора и симпатије за обичне и мале људе. Ево и одломка:

„Ведиха. `Хајде, нека вам тетка Самиха покаже дрво које говори, позади, и нека вас одведе у двориште сиријачке цркве`, рекла сам и оне су отишле. Таман што сам хтела да кажем Рајихи да се више не плаши Сулејмана, да су се Бозкурт и Туран смирили и да дође код нас са девојчицама, отац је покренуо сасвим другу тему, а ја сам се страшно наљутила на њега.

Абдурахман-ефендија. Не разумем зашто се љуте на мене. Шта може бити природније од тога да један отац не мисли ни на шта друго до на срећу својих кћери? Самиха је с девојчицама изашла у двориште, и тада сам Рајихи и Ведихи саопштио да после пет дана боравка тамо више нисам могао да поднесем несрећу њихове потпуно саме сестре чак на другом крају града, ни то што у њихову једнособну учерицу не улази ништа друго осим хладноће, туге и утвара и да сам одлучио да се вратим у село.

`Нек не буде да сам то ја рекао, али вашој сестри је потребан истински муж који ће је усрећити.`

Рајиха. Не знам како се десило те сам се толико наљутила да су ми наједном излетеле речи које ће сломити срце мог татице, и сама сам се зачудила. `Оче, не квари кћери брак`, рекла сам. *Ниједна од нас није на продају*, рекла сам.¹⁹

Као наратор, Орхан Памук је каткад експлицитно а каткад имплицитно присутан. Углавном му највише одговара да се заогрне туђим идентитетом и изгради лик чије ће особине донекле одговорати њему лично. Створио је тако плејаду ликова који су донекле он сам – од Рефика у *Цвдет-бегу и његовим синовима*, преко Галипа у *Црној књизи*, Кемала у *Музеју невиности* до Мевлута Караташа у најновијем роману *Чудан осећај у мени*. Удео аутобиографског у његовом делу препознали су многи истраживачи, а и сам Памук је то више пута потврдио.

Још једна од особености појединих Памукових дела јесте постојање индекса личности и догађаја на крају. То је разумљиво у есејистичким делима *Истанбул* и *Друге боје*. Индекс личности, међутим, састављен је и за романе *Музеј невиности* и *Чудан осећај у мени*. Овај последњи, штавише, садржи породична стабла протагониста романа и хронологију значајних догађаја у историји света и Турске у

19 Памук, О. *Чудан осећај у мени*, стр. 336.

обрађеном раздобљу. Постојање индекса, што је одлика научних студија, можда открива тежњу писца да се његово дело посматра и користи као својеврстан историјски извор.

Из свега изнетог може се закључити да је Орхан Памук писац који прибегава специфичним наративним играма и да код сваког новог дела тражи своју форму и начин казивања. И сваки пут са великим успехом налази решење које значи корак напред у наративној техници. У предавању студентима на Универзитету Колумбија истакао је да „право задовољство читања романа почиње способношћу да се види свет очима протагониста који живе у њему, а не изван њега”.²⁰

Управо је то задовољство резултат Памукових наративних поигравања и способности да увек буде нов и особен.

ЛИТЕРАТУРА:

Garfinkle, D. H. *Silent House by Orhan Pamuk*, *The Quarterly Conversation*, 32, 2013. <http://quarterlyconversation.com/silent-house-by-orhan-pamuk> (17. 09. 2015).

Göknar, E. (2013) *Orhan Pamuk Secularism and Blasphemy. The Politics of the Turkish Novel*, London and New York: Routledge,.

Jergović, M. *Orhan Pamuk. Čudan osećaj u meni* <http://www.jergovic.com/ajfelov-most/orhan-pamuk-cudan-osecaj-u-meni/> (27. 07. 2015).

McGaha, M. (2008) *Autobiographies of Orhan Pamuk. The Writer in His Novels*, The University of Utah Press, Salt Lake City.

Pamuk, O. (2002) *Bela tvrđava*, prev. Ivan Panović, Beograd: Geopoetika.

Pamuk, O. (2006) *Istanbul. Uspomene i grad*, prev. Mirjana Marinković, Beograd: Geopoetika.

Pamuk, O. (2008) *Muzej nevinosti*, prev. Mirjana Marinković, Beograd: Geopoetika.

Pamuk, O. (2010) *The Naïve and the Sentimental Novelist*, transl. by Nazım Dikbaş, England, Cambridge, Massachusetts and London Harvard University Press.

Pamuk O. (2011) *Druge boje. Eseji i jedna priča*, prev. Mirjana Marinković, Beograd: Geopoetika.

Pamuk, O. (2013) *Tiha kuća*, prev. Mirjana Marinković, Beograd: Geopoetika.

Pamuk, O. (2015) *Čudan osećaj u meni*, prev. Mirjana Marinković, Beograd: Geopoetika.

²⁰ Pamuk, O. (2010) *The Naïve and the Sentimental Novelist*, transl. by Nazım Dikbaş, Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press, p. 11.

Mirjana Marinković
University of Belgrade, Faculty of Philology –
Oriental Languages Department, Belgrade

THE NARRATIVE GAMES OF ORHAN PAMUK

Abstract

The paper deals with narrative techniques and methods in the novels by Orhan Pamuk that show a fascinating variety. It has been observed that the opus of this celebrated Turkish author consists mainly of novels different in themes, languages and styles. His prose is marked by a constant experimenting with the form finding some new and unused solutions that bring innovations from the narrative aspect not only to the contemporary Turkish literature, but to the global literature too. From his first novel, *Cevdet Bey and His Sons* (1982), until the latest, *A Strangeness in My Mind* (2014), Pamuk has been constantly occupied by narrative games, succeeding to surprise his readers with new narrative techniques and styles.

Key words: *Orhan Pamuk, narrative techniques, Turkish literature, postmodernism*

Слободанка Ракић Шефер,
У снежном храму, уље на платну, 2015.